

بسمه تعالی

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی تهریز
مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی

دوره آموزش مهارت‌های دانشگاهی ویژه اعضای هیئت علمی

راهنمای کلی و شیوه برگزاری دوره

تهیه و تدوین:

گروه آموزش علوم پزشکی

بازنگری - بهار ۱۳۸۸

مقدمه:

یکی از مسائل رایج اعضای هیئت علمی در شروع کار به عنوان هیئت علمی نداشتن فرصت فراگیری و تمرین توانمندیها و مهارت‌های مورد نیاز در نقش جدید یعنی فعالیت بعنوان هیئت علمی است. بدیهی است که تنها داشتن مدرک تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد، دکترای تخصصی و ...) که بعنوان یکی از شرایط اصلی عضویت هیئت علمی مطرح است، برای ایفای نقش موثر آنان به عنوان عضو هیئت علمی کافی نیست زیرا گذراندن دوره تحصیلات تکمیلی تنها دانش و مهارت هر فرد را در رشته علمی و تخصصی معینی گواهی مینماید. در حالیکه برای ایفای نقش واقعی بعنوان عضو هیئت علمی دانشها و مهارت‌های دیگری نیز مورد نیاز است. که لازمه توفیق هر عضو هیئت علمی بشمار رفته ولی در طی تحصیلات تخصصی زمینه کافی برای شکل گیری و ارتقاء آنان معمولاً فراهم نیست.

آنچه که موفقیت هر عضو هیئت علمی را در هر رشته تخصصی به ثمر می‌رساند علاوه بر توانمندی تخصصی دارا بودن آندسته توانایی‌های بین رشته‌ای یا دانشگاهی است که اصطلاحاً به عنوان فرا توانمندی (Metacompetency) از آن یاد می‌شود، براساس مطالعات انجام شده از هر عضو هیئت علمی انتظار توانمندی و ایفای نقش در حیطه‌های زیر می‌رود :

الف) حیطه آموزشی

۱. برنامه ریزی آموزشی
 ۲. سازماندهی و مدیریت دوره آموزشی
 ۳. تهیه منابع و راهنماهای آموزشی
 ۴. تدریس نظری در گروه بزرگ و کوچک
 ۵. تدریس عملی و بالینی
 ۶. الگوی آموزشی و علمی
 ۷. الگوی اخلاقی و حرفه‌ای
 ۸. راهنمایی و تسهیل یادگیری
 ۹. ارزیابی فراگیران
 ۱۰. ارزشیابی برنامه آموزشی
- (هاردن و همکاران)

ب) حیطه پژوهش

۱. نیازسنجی و شناسایی اولویت‌های پژوهشی رشته خود
۲. تهیه و تدوین طرح پژوهشی

۳. اجرای طرحهای پژوهشی

۴. انتشار و بازخورد نتایج پژوهشها

۵. بکارگیری موثر شواهد

ج) ارائه خدمات بهداشتی و درمانی

که در این زمینه بر حسب رشته تخصصی مربوطه هر عضو هیئت در دوره تحصیلات عمومی و تکمیلی بطور معمول مهارتهای مورد نیاز را کسب کرده است.

هدف کلی:

تدوین دوره مهارتهای دانشگاهی برای پاسخگویی و بهبود توانمندی اعضای هیئت علمی در شروع خدمات دانشگاهی در زمینه مهارتهای آموزشی، پژوهشی و مدیریتی مورد نیاز برای ایفای نقش موثر بعنوان هیئت علمی است.

اهداف اختصاصی دوره:

انتظار میرود اعضای هیئت علمی در پایان دوره بتوانند:

۱. برای دوره های آموزشی، واحدهای درسی و جلسات آموزشی با استفاده از روشهای نوین و بکارگیری اصول

برنامه ریزی برنامه آموزشی طراحی نمایند.

۲. یک دوره آموزشی را سازماندهی و به نحو موثر مدیریت نمایند.

۳. منابع و راهنماهای آموزشی را طراحی و تهیه نماید.

۴. از روشهای صحیح تدریس نظری استفاده نماید.

۵. از روشهای صحیح تدریس عملی استفاده نماید.

۶. از روشهای صحیح تدریس بالینی در عرصهها استفاده نماید.

۷. از روشهای صحیح تدریس در جامعه استفاده نماید.

۸. فراگیران خود را با روشهای صحیح راهنمایی و تسهیل کننده یادگیری آنها باشد.

۹. از روشهای صحیح و متناسب با اهداف، ارزیابی فراگیران را اجرا نماید.

۱۰. برنامههای آموزشی را با روشهای استاندارد ارزشیابی نماید.

استراتژی های اجرایی برنامه آموزشی

• رهبرد کلی آموزش این دوره براساس رویکرد آموزش بزرگسالان و با بکارگیری شیوه آموزش نیمه حضوری و

بر اساس ضرورتها و رویکردهای زیر خواهد بود

رویکردها و راهبردهای آموزشی زیر در ارائه این دوره به کار گرفته خواهد شد

- ارائه دروس بصورت فراگیر محور
- ارائه به روش حل مسأله
- ارائه به روش بحث گروهی
- ارائه دروس با تقویت تفکر انتقادی
- موظف نمودن فراگیران به فعالیت پژوهشی و نگارش یافته های علمی و پژوهشی در رابطه با هر درس
- بهره گیری از آموزش مبتنی بر بهترین شواهد (BEME)
- آموزش با بکارگیری مبانی جامعه نگر
- تقویت روشهای خودآموزی و یادگیری مادام العمر
- محوریت وظایف و نقش های اعضای هیئت علمی و کارشناسان

□ ضرورت برگزاری دوره آموزشی به روش نیمه حضوری:

تا مدتها آموزش رشته های مختلف وابسته به روشهای سنتی و متکی به منابع نوشتاری و انسانی نسبتاً محدود و وقت گیر، بود که مرور منابع و دستیابی به آخرین یافته های علمی با دشواریها و موانع بزرگی همراه و اساتید بیشتر در نقش منابع اصلی انتقال معلومات جدید آنهم از طریق سخنرانیهای طولانی ظاهر می شدند.

با ورود به عصر الکترونیک و فناوری نوین و امکان دستیابی به حجم عظیمی از اطلاعات و همچنین با میسر شدن آموزش چند رسانه ای، موسسات آموزشی و پژوهشی و مدرسان و محققان مواجه با یک مرحله گذر سریع از نقش های گذشته به نقش های جدید و از ابزار محدود به ابزار متنوع یاددهی و یادگیری، شده اند.

در حال حاضر ما ناگزیر از ورود به عصر یادگیری و یاددهی الکترونیکی و آموزش از راه دور هستیم. اما شرط استفاده بهینه و کارآمد از چنین ابزاری، استفاده هوشمندانه و بجا از آن و احتراز از کاستی ها و زیانهای احتمالی بکارگیری نابجا یا شتاب زده آن می باشد.

آموزش حضوری و آموزش غیرحضوری هر کدام دارای مزایا و معایب و کاربردهایی هستند که بهیچ وجه نمی توانیم منکر آنها بوده و یا از جنبه های مثبت و موارد کاربرد آن غفلت کنیم. آموزش نیمه حضوری راهکاری است که در آن سعی می شود از مزایای هر دو روش حضوری و غیرحضوری بهره گرفته و با بهره گیری بموقع از روش آموزش و ارزیابی حضوری بر کاستی های روش غیر حضوری فایق آید.

در جدول زیر سعی شده است سه روش فوق از جنبه‌های اساسی یک برنامه آموزشی با یکدیگر مقایسه شود.

جدول مقایسه روشهای آموزش حضوری، غیرحضوری و نیمه حضوری

ارزیابی میزان کاربرد و کارایی روشها			ابعاد آموزشی مورد مقایسه
نیمه حضوری	غیرحضوری	حضوری	
نیاز به فضای آموزشی را در مقایسه با آموزش حضوری کاهش می‌دهد.	با استفاده از فضای یادگیری مجازی، نیاز به فضای واقعی را بسیار کاهش می‌دهد.	به فضای آموزشی زیاده‌تری نیاز دارد	۱. فضای آموزشی مورد نیاز
به حضور تعداد کمتر از مدرسان و کارکنان نیاز دارد.	با فراهم کردن امکان بکارگیری منابع الکترونیکی و استفاده از تمام ساعات شبانه‌روز نیاز به نیروی انسانی را کاهش می‌دهد.	برای تدریس و مدیریت به نیروی انسانی مستمر و کافی در وقت معین نیاز دارد.	۲. نیروی انسانی مورد نیاز برای تدریس و مدیریت
• قابلیت تلفیق روشها، افزایش کارایی و کاهش هزینه را در حیطه‌های مختلف دارد.	• در حیطه شناختی یا دانشی از کارایی منحصر بفرد برخوردار بوده و کم هزینه است. • در حیطه نگرشی یا عاطفی کارایی متوسط دارد. • در حیطه مهارتی کارایی کمتری دارد. • می‌توان با استفاده از فیلم‌های آموزشی کارایی آنرا بالا برده و هزینه‌ها را بسیار کاهش داد.	• در حیطه شناختی یا دانشی کارایی متوسط داشته و بسیار پرهزینه است. • در حیطه نگرشی یا عاطفی از کارایی بالا برخوردار است. • در حیطه مهارتی گاهی تنها روش موثر است. • در حیطه رفتاری موثر ولی بسیار وقت گیر و پرهزینه است.	۳. اثربخشی روش در یادگیری حیطه‌های مختلف
• در عمل توانایی تلفیق هر دو روش یعنی تسهیل و ارتقای یادگیری و تضمین کیفیت دانش‌آموختگان را دارد.	• در ارزیابی یادگیری و تضمین کیفیت دانش‌آموختگان روش قابل اعتمادی نیست ولی استفاده از آن در خودآزمایی و ارزیابی تکوینی بسیار سهل و کم هزینه و موثر است.	• موثرترین راه ارزیابی و تضمین کیفیت دانش‌آموختگان بشمار می‌رود. ولی استفاده از آن در خودآزمایی و ارزیابی تکوینی بسیار پرهزینه است.	۴. ارزیابی دانشجو و تضمین کیفیت
ارزیابی میزان کاربرد و کارایی روشها			ابعاد آموزشی مورد مقایسه
نیمه حضوری	غیرحضوری	حضوری	
با بهره‌گیری از روش غیرحضوری محدودیت روشهای حضوری و هزینه برنامه را بسیار کاهش می‌دهد.	فرصت منحصر بفردی برای دسترسی افراد در زمانها و مکانهای گوناگون فراهم می‌کند.	دارای محدودیت جدی در زمینه دسترسی و مشارکت متقاضیان در برنامه آموزشی است.	۵. مشارکت و دسترسی متقاضیان
با بکارگیری تعداد محدودی از اساتید تمام وقت و استفاده از سایر اساتید بصورت غیرحضوری عملاً شرایط استثنائی یادگیری را فراهم می‌کند.	امکان جلب مشارکت و بهره‌گیری از اساتید ممتاز را در هر نقطه‌ای فراهم می‌کند.	دارای محدودیت جدی در استفاده از چنین اساتیدی است.	۶. استفاده از اساتید و مشاوران ممتاز و کارآمد

بنابراین با توجه به مشکلات و محدودیت‌های عمده هر دو روش حضوری یا غیرحضوری صرف، روش نیمه‌حضوری با بکارگیری امکانات و مزایای یادگیری الکترونیکی و غیرحضوری، یک راهکار یا روش مکمل آموزشهای فوق است نه جایگزین آنها.

در این روش فقط در مدت کوتاه و مقاطع خاص و بنا به ضرورت از روش حضوری استفاده می‌شود تا بتواند:

۱. محدودیت روش غیرحضوری را در یادگیری برخی حیطه‌های مهارتی و رفتاری پوشش دهد.

۲. از صحت گزارشها و ارزیابی‌های فردی دانشجو اطمینان حاصل شود.

۳. امکان ارزیابی جنبه‌های نگرشی، رفتاری و مهارتی دانشجو را فراهم سازد.

محتوای آموزشی دوره:

دوره مهارت‌های دانشگاهی اعضای هیئت علمی بصورت نیمه حضوری به مدت ۲ ماه طبق جدول زیر اجرا خواهد شد:

نام درس	روش اجرا	روش ارزیابی	مدت
۱- مبانی یادگیری و یاددهی در علوم پزشکی	خودآموزی و بحث در گروه کوچک	MCQ آزمون کتبی	کارگاه ۱ روزه + خودآموزی
۲- نیازسنجی و برنامه‌ریزی در آموزش علوم پزشکی	- خودآموزی - کارگاه یک روزه - تدوین طرح یک دوره آموزشی	ارزیابی طرح درس تهیه شده و چک لیست فعالیت در کارگاه	کارگاه ۲ روزه
۳- روشهای یادگیری و یاددهی در علوم پزشکی - آموزش در گروههای بزرگ - آموزش در گروههای کوچک - آموزش در عرصه‌های بالینی و جامعه - آموزش چند رسانه‌ای و کاربرد رایانه در آموزش - روشهای آموزش مداوم و ارتقای حرفه‌ای	- خودآموزی - کارگاه	- اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاه	۶ روز
۴- روشهای ارزیابی دانشجو در علوم پزشکی - آزمونهای کتبی با محوریت آزمون چند گزینه‌ای - ارزیابی یادگیری بالینی و عملی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۶ روز
۵- ارزشیابی و اعتبار بخشی برنامه‌ها و موسسات آموزشی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۳ روزه

نام درس	روش اجرا	روش ارزیابی	مدت
۶- سازماندهی و مدیریت آموزشی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۳ روزه
۷- مبانی و روشهای پژوهش در علوم پزشکی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۳ روزه
۸- روشهای پژوهش در آموزش	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۲ روزه
۹- آموزش مبتنی بر بهترین شواهد	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۳ روزه
۱۰- مقاله نویسی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	۱ روزه
۱۱- برقراری ارتباط و مشاوره در آموزش	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	کارگاه ۳ روزه
۱۲- اخلاق حرفه ای و دانشگاهی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	کارگاه ۳ روزه
۱۳- استفاده از کارنامه یادگیری در آموزش علوم پزشکی	- خودآموزی - کارگاه	اجرای پروژه - چک لیست فعالیتهای کارگاهی	کارگاه ۱ روزه